

schepping van een eigen kunst niet achtergebleven.

En als het in Protestantische landen nu toch niet gekomen is tot algemeene kunstwaardering, dan is dit niet te wijten aan de leer der Hervorming. Trouwens in Roomsche landen is de kunstwaardering niet algemeener of beter.

Hier hebben we te doen met een verschijnsel, dat verklaard moet worden uit te weinig vatbaarheid en ontvankelijkheid der zielen voor schoonheidsontroering en er ligt hier een rijk arbeidsveld voor ontvankelijke en begaafde geesten, om den kunstzin bij de massa aan te kweeken, voorzover dit mogelijk zal zijn. Deze laatste toevoeging is geen phrase. Er zijn menschen, aan wie het orgaan ontbreekt, om van sommige kunsten te genieten. Zoals een blinde zich nooit zal kunnen verlustigen in het kleurenspeel der vele verven, zoo zal een hoorend mensch, die echter doof is voor de harmonieuze wereld der tonen, nimmer vreugde smaken bij de schoonste samenstemming der veelvuldigste muziekinstrumenten.

Dit kunt ge een gebrek noemen, desnoods een groot gebrek, maar ge dufft het geen zonde heeten.

Terwijl ge het inderdaad zonde noemt, zoo een mensch van elken religieuze aanleg is ontbloot.

Hier merkt ge dan ook een groot verschil tusschen religie en kunst en ge zijt er van overtuigd, dat nooit de laatste de eerste kan vervangen.

Maritain maakt de wonderware opmerking: Zijn onvoltooide Summa gaf Thomas van Aquino kort voor zijn dood deze woorden in: „Ze komt mij voor als stroo". Menschelijk stroo, als het Parthenon en de Notre-Dame van Chartres, de Sixtijnse kapel en de Mis in D, en dat op den laatsten dag verbrand zal worden. „Het geschapene kan niet blijvend boeien."*)

Daarom moet ook de kunst er naar streven, de ziel boven het geschapene te voeren.

Baudelaire, die genoemd is de „poète maudit" (vervloekte dichter), schrijft nochtans, als hij het heeft over de natuurlijke drift naar het Schoone: „Het is deze onsterfelijke natuurdrang naar het Schoone, die ons de aarde en haar schouwtooneelen doet bezien als een beeld, als een afspiegeling van den Hemel. De onleschbare dorst naar al de dingen van het hiernamaals, welke het leven ons openbaart, is het meest levende bewijs van onze onsterfelijkheid. Het is evenzeer uit de poëzie en door de poëzie heen, uit en door de muziek heen, dat onze ziel de prachtige dingen ontwaart, welke aan gene zijde van het graf stralen; en als bij een buitengewoon gedicht ons de tranen in de oogen springen, zijn deze tranen geen bewijs van overmatig genieten, doch voeleer de getuigenis van een geprikkelde zwaarmoedigheid, van een schreuwend verlangen onzer zenuwen, van een natuur, balling in het onvolmaakte, welke zich aanstonds, zelfs nog op deze wereld, zou willen meester maken van een geopenbaard paradijs."*)

Misschien zijn er geen getuigenissen beter in staat dan van iemand als Baudelaire om de ontoereikendheid der kunst tegenover de verzadiging van vreugde, welke de religie schenkt, wil men, om de armoede der kunst tegenover den rijkdom der religie, te doen uitkomen. Want Baudelaire geeft als niet-geloovig-Christen een onpartijdig oordeel. Als een geloovig Christen, die de belijdenis onderschrijft: „Buiten Christus geen heil!" eenzelfde geluid doet hooren, wordt zijn oordeel niet enkel als partijdig, maar ook als bekrompen afgevoerd, omdat hij eenzijdig is ontwikkeld en als kerkelijk mensch niet de volheid van het kunstleven in zich heeft opgenomen, en bovendien, omdat hij de religie op verkeerde gronden stelt boven de kunst. Immers als één der gronden heeft het Christendom aangevoerd: „Men heeft nog geen volk zonder God, zonder gebed, zonder offer en zonder religieuze practijken gezien".*) Waartegen men dan aanvoert — en terecht — dat de eerste beginselen der kunst, de zin voor lijn en vorm en schoonheid in de meest algemeene beteekenis van het woord, bij alle volkeren der aarde worden gevonden*) en dat deze eerste kunst-ontroeringen en -nitingen vooral in den religieuze cultus zich laten gelden. Zoodat men zelfs de stelling heeft geponeerd: „Evenals tot de religie is de mensch ook tot de kunst geboren".*)

Laat dit waar zijn, in religie en kunst zijn niet twee gelijkwaardige grootmachten te zien. Zeker, beide moeten ze gericht zijn op de verheerlijking Gods. Maar de religie moet dienen om den zondaar

het verloren beeld Gods te hergeven, terwijl de kunst hoogstens aan dat hergeven beeld een hooger glans kan bijzetten. Maritain doet dit ware woord hooren: „De Dichter, die hongerend naar zaligheid, aan de kunst de mystieke verzadiging vroeg, welke God alleen kan geven, kon slechts uitloopen op Sigé l'abîme (de afgrond van het zwijgen). Het zwijgen van Rimbaud kenmerkt misschien het einde van een eeuwenlangen afval. Het maakt in ieder geval klaar en duidelijk, dat het dwaas is in de kunst de woorden des eeuwigen levens en de rust van het menschelijke hart te zoeken en dat de kunstenaar, wil hij zijn kunst en zijn ziel niet verbrijzelen, eenvoudigweg een goed werkman moet zijn insoover hij kunstenaar is: dat is het, wat de kunst van hen verlangt".*)

Rotterdam.

N. BUFFINGA.

*) Gerard Broom, *Romantiek en Katholicisme*, I Kunst, blz. 235 v.

*) Gerard Broom, a. w., blz. 236, 237.

*) Gerard Broom, a. w., blz. 237.

*) S. Hoekstra Bz., *Godsdienst en Kunst*, 1859, blz. 14.

*) Jacques Maritain, *Art et Scolastique*, Nederlandsche vertaling door C. A. Teuberg O. P., onder den titel: *Kunst en Scholastiek*, 1924, blz. 49.

*) Jacques Maritain, a. w., blz. 44, 45.

*) Oskar Peschel, *Völkerkunde*, S. 255.

*) Dr. J. P. Kleiweg de Zwaan, *Palaeolithische kunst in Europa*, I en II, 1929, 1930; Dr. M. W. de Visser, *Shinto en Taoïsme in Japan*, 1930.

*) Gustav Portig, *Religion und Kunst* I, 1879, blz. 13.

*) Jacques Maritain, a. w., blz. 49.

KERKELUK LEVEN

Het Vrije Kerklied.

VIII.

Na het afdrukken van het Rapport over het Vrije Kerklied dienen enkele vragen te worden beantwoord, voorzover dit mogelijk is.

Allereerst stellen wij dan de vraag, welke de gemoederen van velen bezighoudt: welk lot zal ter Synode aan dit Rapport zijn beschoren?

Hoewel het altijd moeilijk zal blijven een horoscoop van een Synode te trekken, zoo kunnen wij ons toch niet voorstellen, dat het zal worden verworpen.

Het heeft de instemming van alle Deputaten, waarvan wel waarde mag worden gehecht, nu rapporten in steeds grooter getale niet eenstemmig worden ingediend en een nota of memorie als aanhangsel krijgen.

Het is zóó grondig en degelijk geargumenteerd — ik mag dat gerust hier neerschrijven, want hoe wel ik mee eraan heb gearbeid, heb ik het niet opgesteld en geef ik gaarne eer, wien eere toekomt — dat het al bijzonder zwaar zal vallen het te ontzenuwen.

Men moet wel doorkneet zijn in de wetenschap van exegese en kerkhistorie, zal men een tegenbetoog kunnen leveren, dat waarlijk steek houdt.

En al zou ook eenig ondergeschikt punt aanvechtbaar zijn of met een vraagteken kunnen worden versierd, de groote lijnen zijn met kennis van zaken niet anders te trekken.

De voornaamste konklusie van het rapport: HET VRIJE KERKLIED IS IN DEN EERDIENST DER GEMEENTE GEORLOOFT, zal naar wij stellig verwachten, door de Synode van Arnhem worden aanvaard.

Daarmee zijn we een belangrijke schrede verder.

Op de Synode van Utrecht in 1923 dreigde de discussie over het Vrije Kerklied dood te loopen.

Alles werd daarin door elkaar gehaald: de principiële kwestie, de praktische uitvoerbaarheid en het gevaar voor scheuring.

De heele zaak scheen van de baan te worden geschoven.

Daarom was het goed gezien, dat besloten werd om de verschillende elementen in de discussie te splitsen en eerst de principiële kwestie aan de orde te stellen.

En het was ook goed gezien, dat men die destijds niet aanstonds op de Synode behandelde, maar Deputaten benoemde, om daaromtrent een volgende Synode van voorlichting te dienen.

Immers was daarover nog geen rapport uitgebracht.

Eigenlijk was daarover heengestapt.

De Synode van Leeuwarden ging ervan uit, dat het beginsel vaststond.

Daarover behoeften haar Deputaten zich derhalve niet meer te beraden.

Maar op de Synode van Utrecht bleek, dat men het over het beginsel niet eens was.

En hoezeer het ook het tegendeel van aanbeveling verdient, dat een Synode terugkomt op wat een vorige besloot, hoezeer zulk een praktijk aan de continuïteit in ons kerkelijk leven afbreuk doet, zoodra een verschil over een beginsel opduikt, mag men zich door vorige Synodes niet gebonden achten.

Daaraan moet dan alle aandacht worden geschonken.

Geen vrees voor stagnatie mag van een nieuw onderzoek terughouden.

Dat is thans ingesteld.

Men klage niet over den tijd, dien het kostte.

Want principiële veiligheid kan nooit overschat worden.

En als dan de Synode van Arnhem de principiële konklusie van de Deputaten tot een principiële beslissing der kerken verheft, dan is dat een feit van betekenis.

Zij, die voor zichzelf reeds tot die overtuiging kwamen, zullen allicht geneigd zijn, daarop iets af te dingen.

Doch dan vergeten zij, dat het enorm verschil maakt of een privaat persoon tot zeker inzicht gekomen is, of dat de kerken, in Synode vergaderd, het voor haar rekening nemen.

Een gemeentelid of een groep van leden kan de zaak van het Vrije Kerklied met geestdrift bepleiten, maar er moet tegen gewaarschuwd, dat zij op de een of andere wijze hun gevoelens zouden willen doordrijven.

En dat geldt niet alleen het Vrije Kerklied, maar elke andere kerkelijke zaak.

Eerst als de kerken, in Synode bijeen, een beslissing hebben genomen, verkrijgt een gevoelen een ander aspekt.

Dan is het voor de kerken bindend geworden, tenzij dan dat de Synode zelf uitdrukkelijk bepaalt, dat het in de vrijheid der kerken zal worden gelaten.

Maar dat komt uiteraard alleen voor bij praktische aangelegenheden.

Voor een principiële beslissing der Synode staan de kerken zelf in.

Hoogstens kan worden toegestaan, dat een persoon of personen, die een ander gevoelen zijn toegedaan, worden gedragen.

Maar dat vermindert de kracht van een principiële beslissing niet.

Evenwel houde men ook hier rekening met ideaal en werkelijkheid.

Een Synodale beslissing is een beslissing van alle kerken en van allen, die tot die kerken behooren.

Toch leert de ervaring, dat velen zich hiervan geen voldoende rekenschap geven.

In verband met de principiële beslissing over het Vrije Kerklied moeten de leden onzer kerken zoo volledig mogelijk worden voorgelicht.

Die voorlichting geschiede niet na de Synode, maar daarvoor.

Het gevoegelijkst kan dit natuurlijk door onze kerkelijke pers.

Tot onze blijdschap namen we er dan ook kennis van, dat onderscheiden bladen zich reeds van die taak kweten.

Er mag op gerekend, dat de overige niet zullen achterblijven.

Het zij ons echter vergund op één ding te wijzen.

Men rukke geen zinsneden van het Rapport uit haar verband.

In een blad werd er alle klem op gelegd, dat Deputaten, naar aanleiding van hun statistisch overzicht, rapporteerden, dat in de stronge kerken alleen psalmen worden gezongen.

Daardoor doet men afbreuk aan de konklusies van het Rapport.

En in het historisch overzicht, en in de konklusies worden de oorzaken opgegeven, waaruit dit verschijnsel in de meer stronge kerken te verklaren is.

Het wordt duidelijk in het licht gesteld, dat daarachter nergens een beginsel school.

Daarom misbruike men zulk een uitspraak niet om de kern van het rapport in te bolsteren, om

de he
achten
Het
men
IS IN
CIPIE
Daa
nis te
Die
Of
histori
den b
Men

Be

Om

even

als of

forme

was, i

Wij

uitkon

Maa

dacht

Men

circula

Beco

dikwijl

mee v

We

al gew

Doel

in wat

thuis.

kerken

lezers

eens in

Wij

commi

wij on

Maar

met he

bijstrev

Wat

Leven"

Een

len u e

te doet

onkont

gij er t

hier he

en dit

Nog

te wijz

te doet

Ware

terecht

hebben

Zij d

gen en

kend, i

mij ge

Nu e

Dit s

vereeni

voor de

lokaal,

Tenzl

bij ever

Indie

secretar

ren vo

nisten)

Nu v

C. M. v

met de

Deze

welke d

Zij is

Als n

ouders

gezin, i

meer v

die ook

Na d

maken i

Men i

soonlijk

de heldere conclusie te verdonkieren of op den achtergrond te schuiven.

Het groote resultaat, waartoe Deputaten kwamen is, gelijk gezegd, dit: HET VRIJE KERKLIED IS IN DEN EERDIENST DER GEMEENTE PRINCIPIEEL GEORLOOFT.

Daarvan behooren onze kerken vóór alles in kennis te worden gesteld.

Die idee behoort te worden gepropageerd.

Of anders moet zij op zaakkundige wijze, op historische, exegetische, dogmatische gronden worden bestreden.

Men spele geen schuilevink.

Bond van Gereformeerden (Calvinisten) in Nederland.

II.

Om misverstand af te snijden, willen wij er nog even attent op maken, dat, wat wij de vorige week als officiële mededeeling van den Bond van Gereformeerden (Calvinisten) plaatsten, geen circulaire was, maar een perscommuniqué.

Wij lieten dat ook in de twee inleidende regels uitkomen.

Maar het bleek noodig hierop nog eens de aandacht te vestigen.

Men kan er niet het recht aan ontleenen om circulaire in ons blad geplaatst te krijgen.

Begonnen wij er mee, die op te nemen, dan zou dikwijls een groot deel van onze kolommen daarmee worden gevuld.

We ontkennen niet, dat in zulke circulaire meestal gewichtige belangen worden bepleit.

Doch naar het ons voorkomt, hooren ze meer in wat men in de wandeling noemt „de kleine pers” thuis. Daarmee bereikt men tal van plaatselijke kerken. En het is niet noodig, dat wat de meeste lezers in hun kerkbode kunnen vinden, ook nog eens in ons blad op te nemen.

Wij begrijpen en billijken het volkomen, dat een commissie of college redeneert; in hoe meer bladen wij ons verzoek kunnen publiceeren, hoe liever. Maar de bladen zelf hebben te beoordeelen of zij met het opnemen van die verzoeken hun doel voorbijstreven of niet.

Wat ons betreft, zou vooral de rubriek „Kerkelijk Leven” er de dupe van worden.

Een perscommuniqué heeft de strekking: wij willen u een dienst bewijzen door officieel mededeeling te doen van wat er is geschied, zoodat gij niet op onkontroleerbare geruchten hoeft af te gaan. Wilt gij er uw lezers mee in kennis stellen, dan hebt gij hier het benoedigde uit de eenig juiste bron. Dit en dit alleen kunnen wij voor onze rekening nemen.

Nog om een andere reden is het gewenscht erop te wijzen, dat men hier met een perscommuniqué te doen heeft.

Ware het een circulaire, dan zouden velen zich terecht verongelijkt kunnen achten, dat zij er geen hebben ontvangen.

Zij die niet onbekend zijn in Gereformeerde kringen en daarin tot de leiders kunnen worden gerekend, zouden mogen vragen: waarom heeft men mij gepasseerd?

Nu echter is er van passeeren geen sprake.

Dit stuk bedoelt niet zich tot partikulieren of tot vereenigingen te richten. Het is uitsluitend bestemd voor de pers en dan voor die pers, die niet een lokaal, maar meer een algemeen karakter draagt.

Tenslotte is er nog een reden, waarom we hierbij even opzettelijk stilstaan.

Indien het een circulaire betrof, zou men bij den secretaris exemplaren kunnen aanvragen om anderen voor den Bond van Gereformeerden (Calvinisten) in Nederland te winnen.

Nu valle men echter den hoogleeraar prof. Ir. C. M. van Wijngaarden, die als secretaris fungeert, met dergelijke aanvragen niet lastig.

Deze publikatie behoort niet tot de propaganda, welke de Bond binnenkort zal voeren.

Zij is om zoo te zeggen een geboortebericht.

Als men een kaartje thuisrijkt, waarin gelukkige ouders kennisgeven van een heuglijk feit in het gezin, zal men niet met hen korrespondeeren om meer van zulke kaartjes te ontvangen, ten einde die ook aan vrienden en kennissen te zenden.

Na deze opmerkingen willen we een aanvang maken met de toelichting van het perscommuniqué.

Men houde daarbij in het oog, dat die strikt persoonlijk is.

Men beschouwe mij niet als mond van het Uitvoerend Comité.

Al wat ik hierover schrijf, blijft uitsluitend voor mijn verantwoording.

Gelijk uit de lijst van oprichters blijkt mist deze Bond alle kerkelijk cachet.

De personen behooren tot verschillende kerken. Een Gereformeerde nuance ontbreekt slechts.

Het is die, waarvan Ds Kersten de woordvoerder is.

Toch ligt de schuld hiervan niet aan het Comité. Er zijn pogingen in het werk gesteld, om ook uit die nuance een vertegenwoordiger te bewegen in het Comité zitting te nemen.

Dit heeft echter niet mogen baten.

Er werd een weigerend antwoord ontvangen.

Hoezoer dit ook door ons wordt betreurd, van eenig exclusivisme is het Comité niet te beschuldigen.

De bond stelt zich niet op Gereformeerd-kerkelijke, maar op Gereformeerd-konfessioneele basis.

Hoezoer er met die Gereformeerd-konfessioneele basis ernst is gemaakt, blijkt uit de artikelen.

Wij hopen daarover nog nader te spreken.

Eerst iets over den naam.

Het meest valt daarin op, dat het woord Calvinisten tusschen haakjes is geplaatst.

Allicht zal men bevroeden, dat dit is geschied om aan bezwaren tegemoet te komen.

Hoe wij zelf over het gebruik van het woord „Calvinisten” denken is bekend.

Maar in andere kringen heeft men nog altijd tegen „Calvinistisch” en „Calvinisten” eenig bezwaar.

Daaraan is tegemoet gekomen.

De nadruk ligt in den naam op „Gereformeerden”.

Evenwel kon de vermelding van „Calvinisten” niet geheel worden gemist, omdat men in het buitenland het woord „Gereformeerd” vaak in anderen zin neemt.

„Calvinistisch” is in vele landen meer belijnd. Het naaste doel van den Bond ligt wel om in eigen land te werken.

Tevens echter wil hij ook internationale aaneensluiting van wie wij Gereformeerden noemen bevorderen.

Dat is een onderdeel van zijn taak.

Maar een zeer belangrijk onderdeel.

Om ons nu tegenover het buitenland te kunnen presenteren is de vermelding van „Calvinisten” beslist noodzakelijk.

Anders weet men niet aanstonds wat men aan ons heeft.

Onze naam moet spreken.

Vandaar dat deze combinatie is uitgevonden.

Geestelijke Adviezen.

Van meer dan één zijde wordt ons gevraagd, waarom de rubriek „Geestelijke Adviezen” sinds geruimen tijd in ons blad ontbreekt.

Men voegt er dan steeds bij, dat men de adviezen van Ds Fernhout zoozeer waardeert.

Hierop zij geantwoord, dat de oorzaak van dit gemis noch bij Ds Fernhout, noch bij de Redactie te zoeken is.

Er komen geen vragen binnen.

En waar geen advies gevraagd wordt, kan het ook niet worden gegeven.

Dat men in onze kerken geen geestelijk advies behoeft, waarmee men ook anderen van dienst kan zijn, wil er bij ons niet in.

Men ziet er misschien tegen op zijn naam bekend te maken.

Laten we daarom nog eens mogen mededeelen, dat men zijn naam alleen aan Ds Fernhout heeft te doen weten.

Aan niemand anders.

Zelfs de Redactie blijft daarbuiten.

De geheimhouding is dus zoo streng als men maar wenschen kan.

Gij kunt gerust uw moeilijkheden in uw zieleven, uw behoefte aan licht in gevallen der consciëntie voor hem bloot leggen.

Wij wenschen niets liever dan dat Ds Fernhout met vragen wordt overstelpt.

Zij adres is: Vreeland (Utrecht).

Slot.

Bij onze driestreek „Iets over de uitbreiding onzer belijdenis. II.” in ons vorig nummer, bleef het woerdeke „slot” achterwege.

Men gelieve het er in de gedachten bij te plaatsen.

HEPP.

MUZIKALE KRONIEK

De Psalmmelodieën en het Rhythmisch Zingen.

VI. (Slot.)

Nadat we gewezen hebben op de mogelijke onderschatting der gevolgen voor leden van „elders”, willen we thans terugkomen op de overige door ons genoemde moeilijkheden, die een doeltreffende herziening onzer psalmwijzen in den weg kunnen staan. Het waren: a. gemakzucht, b. muzikale onrijpheid, c. muzikale heerschzucht ten opzichte van de woorden, d. onvoldoende critisch-literaire zin, e. gebrekkige voorstelling van het ideaal als totaalprestatie.

Over de onder b., c. en d. genoemde bezwaren kunnen we kort zijn.

Wie met aandacht gelezen heeft wat wij opmerkten over het rythme, dat zich op muzikaal-natuurlijke wijze dient aan te sluiten bij de woorden, welke van primair belang geacht moeten worden, heeft geen behoefte aan lange redeneeringen over deze punten. Indien deze drie factoren: muzikale onrijpheid, of muzikale tyrannie, of onvoldoende literaire onderscheiding reeds het mindere, de keuze van een goed rythme, kunnen doen mislukken, behoeven we over het naar verhouding grootere gevaar, dat hieruit dreigt voor de veel ingrijpende herziening der melodieën waarlijk weinig meer te schrijven.

Over het onder a. genoemde gevaar, eventuele gemakzucht, echter een enkel woordje.

Het kan op het eerste gezicht bevreemdend schijnen, dat we die eigenschap juist noemen in verband met hervormingen. Was het niet logischer, die gemakzucht te bekelen, waar ze de oorzaak is dat we zoo lang, te lang, bij het oude blijven?

We moeten echter niet vergeten, dat er óók een hervorming mogelijk is, die slechts het nieuwe wil, om in het oude te kunnen volharden. Wij bedoelen dit: uit gemakzucht zullen sommigen enkele psalmen willen zingen op reeds bestaande wijzen. Dan behoeft niemand zich meer in te spannen voor de weinig gezongen melodieën, die vaak alleen daardoor voor moeilijk gelden. Onbekend maakt ook hier onbemind. Onbekend wil voor de gemeente zeggen: moeilijk om te zingen. Wil men die onbekende wijzen meer leeren waardeeren, dan moeten ze meer gezongen worden, maar relatief vergt dat dan, tegenover de reeds lang „ingeburgerde” melodieën, veel grooter inspanning. Dan maar liever de „moeilijke” wijzen, of ze mooi zijn of niet, afgeschaft, en waar het even kan, vervangen door de bekende lievelingswijzen. Dan gaat het zingen immers zooveel beter? Een ieder kan dan uit volle borst meebullen, of half binnensmonds meemummelen! Och, als we eens verlost werden van den waan, dat psalmen met bekende melodieën goed gezongen worden!

Dezelfde gemakzucht kan leiden tot het aanbrenge van wijzigingen.

Dan wordt de knoop doorgemaakt op zoo'n manier, dat de historische melodie het loodje legt. We durven niet beweren, dat verandering van enkele noten in een wijs op zichzelf reeds qua talis een muzikale moord zou zijn. We kunnen ons zelfs voorstellen, dat een zoodanige wijziging, steunend op historische kennis van de in het geding zijnde melodie, op een bepaald moment een verbetering zou zijn. Maar nooit mag in dezen gemakzucht den toon aangeven. Een niet onvormaard organist vergeleek een operateur, die moeilijke melodieën op deze wijze „pasklaar” zou willen maken, met koppensnellers en bekkensnijers.

Tenslotte kunnen de „lastige” wijzen óók weggevoerd worden door het invoeren van nieuwe melodieën. Maar als hierbij gemakzucht het latente motief is dan zal het ideaal zeker ook niet hoog gesteld zijn. Hiermee raken wij aan het onder e. genoemde punt: gebrekkige voorstelling van het ideaal als totaalprestatie.

Het componeeren van psalmwijzen is een zeer delicaat werk, dat alleen een zegenrijk resultaat kan hebben als zich daartoe muzikaal hoogstaande kunstenaars geïnspireerd voelen, en dan moet nog hun inspiratie het gevolg zijn van een gegrepen worden door den zin der woorden. De melodie